



Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Thirring Gustáv*
Cím: *Száz új utcanev.*

Forrás: *Budapesti Hírlap.*

Bp. (Hely) 1930. I. 25. (Idő) (Köt. v. füz.) (Ol)

Osztályozás	
Tárgy	725.092.1
Hely	
Idő	"1930"
Személy	

Száz új utcanev

Hozzászólás az új elnevezésekhez

Halász Gyula barátomnak a Budapesti Hírlapban megjelent nagyérdékű cikke oly kérdést pendített meg mely már hosszabb idő óta foglalkoztat sokakat, kik a magyar nyelv tisztaságát és a helyes magyarságot szívükön hordják és elszomorodva észlelik, hogy a közbeszédben, a sajtóban, az irodalomban s legújabban az utcák elnevezésében is a magyar nyelvérzék, mely nyelvünk tisztaságának egyik alapköve, mennyire hanyatlak. Halász Gyula, aki a lapokban és a rádióban a helyes magyarságot eléggé meg nem hálálható küzdelmet vív, mai cikkében — engem szinte meglepő módon — állást foglal az ujonnan alkotott utcanevek kifogástalansága mellett, holott nézetem szerint az olyan nevek, mint Sárospatak-út, Beregszász-út, Zsolna-út vagy Sopron-utca a névalkotásnak oly torzszülöttjei, melyeket — szerény nézetem szerint — ki kellene küszöbölni, mielőtt még átmennének a közhasználatba és megméltelyeznék már-már veszendőbe menő nyelvérzékünket.

Miről van szó? A Fővárosi Közmunkák Tanácsa, melyre az utcák elnevezésének joga tartozik, száz, eddig névtelen utcának nevet adott és ezeket a neveket úgy alkotta meg, hogy egy-egy város vagy község nevét egyszerűen az „utca” vagy „út” szó elé tette, s így hozta létre azokat az új elnevezéseket, melyeket nagyon helytelennek tartok. De a Fővárosi Közmunkák Ta-

nácsa maga sem volt következetes, mert az új utcanevek között találunk — legalább a lapokban megjelent közlések szerint — ilyeneket is, mint Dorozsmai-utca, Kassai-tér, Biharhegyi-út és meghagyta a Tanács a közelményben a régebbi Trencsényi-utca, Komáromi-út, Lőcsei-utca, Miskolci-utca, Sárobgárdi-út stb. neveket is.

Melyik tehát a helyes? A Sopron-utca avagy a Soproni-utca? A Sárospatak-út avagy a Sárospataki-út? A Léka-utca avagy a Léka-utca? Nézetem szerint a város- vagy községnevekből képezett utcanevek feltétlenül megkívánják a melléknévi alakot, tehát az *i* képzőt. Az a professzor, aki Halász Gyulához intézett levelében ezt az álláspontot képviseli, hivatkozik régi jó magyaros hangzású utcaneveinkre, minők Bécsi-utca és út, Kecskeméti-utca, Soroksári-út, és hozzátehetnénk még számos ilyen nevet. Ezek a nevek évtizedek, talán évszázadok óta közkelendőségnek örvendenek és nem akadt eddig senki, aki ezeket rosszképzésűeknek minősítette és helyükbe a Bécs-utca, Kecskeméti-utca vagy Soroksár-utca elnevezést kívánta volna. De azzal érvel Halász Gyula barátom, hogy e nevek bizonyos *irányt* jelölnek meg s a régi névadók ezzel azt akarták kifejezni, hogy ezeken az utcákon lehet a nevüket viselő városokba vagy községekbe eljutni, amit az ujonnan elkeresztelt utcákról nem lehet mondani. Ez a magyarázat nagyon plauzibilis és észben bizonyára meg is állhat. Közben, mondom, mert ha igaz is, hogy a Soroksári-utca és út Soroksár irányában vezet, a régi Hatvani-utcán át lehet Hatvan felé menni másrészt azonban az is tény, hogy

a Kecskeméti-utca egyenes folytatása az Üllői-út, ez pedig Üllön át Ceglédre visz és nem Kecskemétre. A Kecskemétre vezető országút csak Soroksárnál ágazik ki a Duna mentén dél felé húzódó országútból s így a Kecskeméti-utca elnevezése már csak nagyon bizonytalan földrajzi irányjelölés eredménye. A belvárosi Bécsi-utca is csak nagyon lazán függ össze a földrajzi iránnyal, irány szerint közelebb esett volna a Váci-utca elnevezése; ha pedig az út-irány végpontja szerint nevezték Bécsi-utcának, akkor éppen úgy lehetett volna a Hatvani-utcát vagy a Kerepesi-utat Miskolci- vagy Kossuth-utcának elkeresztelni. Azt hiszem, azok, akik utcáinknak évszázadokkal ezelőtt neveket adtak, nem ebből a szempontból indultak ki. Ők az utcákat közelfekvő tárgyokról, épületekről vagy akár egy üzleti cégről nevezték el s így természetesen bizonyos útvonalak, illetve az ezeknek végpontját vagy fontosabb állomását képező városok vagy községek nevét is adták nekik. De nézetem szerint merőben önkényesen járnánk el, ha azt állítanók, hogy tehát oly utcaneveket, melyek nem jelölnek földrajzi irányt, másképpen, *i* képző nélkül kell képezni. Tömegesen példáját hozhatnám fel az olyan utcaneveknek, melyek — bár nem iránymutató nevek, — mégis ezeknek a módjára készültek, helyes nyelvérzékkel. 30—40 év óta forgalomban vannak Kőbányán a Kolozsvári-út, a Jászberényi-út, a Hortobágyi-út, a Bihari-utca, (ha ugyan ez a vármegyéről vette nevét), a Lipótvárosban a Visegrádi-utca és a Pozsonyi-út, a Teréz- és Erzsébetvárosban a Murányi-utca, a Mexikói- és az Amerikai-út, Kelenföldön a Bikszádi-út, a Csurgói-út, a Bártfai-utca, a Magyarádi és a Ménési-út stb., bár ezek nyilván nem a földrajzi kapcsolatoknál fogva kapták nevüket. Tud-

Székesfehérvári házinyomda 1927 — 1695

tommal legalább nem a Duna bal partján vezet az út Visegrádra, és Bikszádra meg Bártfára talán nem éppen Kelenföld ezen jelentéktelen utcáiból indul ki az ember, még a gyalogjáró sem. De még azt sem tartom beigazoltnak, hogy a Várbeli Bécsikapu-tér neve az osztrák székvároshoz kapcsolódna s hogy pont onnan kellett volna valamikor a régmúlt időben Bécsnek venni az utat. Van tehát bőven jól képzett régi utcanev s ezekhez csatlakozik számos más utcanév is, melyeket a Közmunkák Tanácsa a közelmúltban alkotott egészen helyes nyelvérzékkel, mint: Párizsi-utca, Berlini-tér, Fiumei-út stb. Miért kellett a Közmunkák Tanácsának most más alapra helyezkedni és oly utcaneveket alkotni, melyeknek nyelvi helyessége legalább is kétséges?

Azt fogják egyesek talán szememre vetni, hogy miért nem hivatkozom a Hernádu-utca, Vág-utca, Duna-utca, Tatra-utca, Királyhágó-utca s más hasonló képzésű nevekre, melyek szintén átmentek a közhasználatba az *i* képző nélkül és senki sem tiltakozott ellenük. Nem tudnám szabatosan megokolni, hogy ezeket a neveket miért tartom jónak, holott a Sopron-utcaféle neveket helytelenítem. Érzés dolga ez, annak a bizonyos nyelvérzéknek sugallata, melyért sikraszállok. De azt hiszem disztíngválnunk kell a hegy- és folyónevek, meg a városnevek között. A magyar nyelvhasználat egészen eltérő ezekkel szemben, egészen másképp kezeli ezeket, mint a város- vagy községneveket. A magyar nyelvérzék mélyreható különbséget tesz közöttük. Gondoljunk csak meg, hogy a tisztán beszélő magyar ember kirándul a Mátrába, felfelé a Tátrára, megfürdik a Balatonban, csónakázik a Dunán, átkel a Királyhágón, fájtalja a Fertő elvesztését, de sohasem utazik a Sopronba,

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Székessóvár

X. cs. 23.

nem rándul ki a Selmecbányára, nem szeretheti a Szegedet, nem sajnálkoznak a Léka vagy a Rohonc elvesztésén, hanem mindezt az ártikulus nélkül teszi. Ime, mekkora különbséget tesz a magyar nyelv géniusza helynév és helynév között, jobban mondva hegy-folyónév és városnév között. Nem utal-e ez a megkülönböztetés is arra, hogy az utcanéveket is másként kell megalkotnunk, aszerint, amint városról vagy hegyről, folyóról vesszük a nevet? Mintha a magyar nyelv az utóbbiakat mintegy tárgyakkal tekintené, melyek elé az ártikulust ki kell tenni, míg amazokat, mintegy megszemélyesíti s kihasználja, melléknévi alakjukban teszi ezt.

Halász Gyula barátom felfogásának megerősítésére felhozta a Hold-utca nevét is, melyet nem lehetne Holdi-utca alakban használni. Teljesen igaza van, sőt megtoldom a Nap-utca, Csillag-utca, Szivárvány-utca, Venus-utca (ha volna) s más hasonló nevekkal. De itt már nem földrajzi nevekkkel van dolgunk, hanem égitestek és tünemények neveivel. És a magyar nyelv mily nagyszerű különbséget tesz itt is! Mert a nyelvészek megbántása nélkül beszél Holdhegyesről és Marslakókról, de nem engedi meg, hogy Miskolclakókról, Sopronlakókról vagy Lékahegyekről beszéljünk. Oly finom nyelvbéli árnyalatok ezek, melyek nyelvünk szépségeit képezik s ezért nem szabad engedni, hogy azok kivesszenek, sőt mindent el kell követni, hogy azokat fenntartsuk és minél jobban belevigyük a nép tudatába. Ennek pedig egyik eszköze, hogy hivatalos nyelvünket is megtisztítsuk az efféle terdeségektől és megakadályozzuk nyelvünk szokincsenek ilyen hibás képzésű szavakkal való

tömitését. Sajnos, magyarul nem szoképzésekkel és helytelen mondatfűzéssel léptenyomon találkozunk s használjuk azokat, anélkül, hogy magunk is észrevennők. Halász Gyula barátom bizonyára fog e cikkemben is ilyeneket találni bár igyekszem azokat elkerülni. De emellett mindig idegesen fogok felszisszeni, ha Németprónautcát, Beregszász-utat vagy Sopron-utcát fogok olvasni, bár nálamnál talán senki sem helyesli jobban, hogy a Közmunkák Tanácsa elszakított városaink neveit a budapesti utcahálózatban megörökítette és a mi Civitas fidelissimánkról is nevezett el utcát Budapesten.

Kifejtettem nézetemet Halász Gyula barátoméval szemben. Nem vagyok nyelvész s így a kérdéshez csak mint laikus szóltam hozzá. Azt hiszem, az utolsó szó ebben a kérdésben a nyelvészeké. Az utcanévek megállapításának sokkal nagyobb jelentősége van, mint ahogy a legelőbb gondolnók éppen azért kellene nézetem szerint az utcanévek megállapításában is oly eljárást követni, minő az országos községnevek megállapítása körül már évtizedek óta folyik. Ezeket tudvalevőleg országos bizottság állapítja meg, melyben a közigazgatás képviselőin kívül történet-tudósok, geográfusok, statisztikusok és nyelvészek vesznek részt. Ezek minden új községnevet minden szempontból bíráló alá vesznek és így a lehetőség szerint elejét veszik annak, hogy már megállapított és közzétett nevek utólag kedvezőtlen bírálatban részesüljenek.

Thüring Gusztáv dr.